

RP 88/2015 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om upphävande av lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger och om ändring av lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger upphävs. I lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet föreslås det att det tas in en bestämmelse om rätten för småföretagare verksamma i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer att hålla sin affär stängd en dag i veckan.

Syftet med propositionen är att avreglera öppettiderna för detaljhandelsbutikerna och frisersalongerna, att undanröja behovet av dispens för öppettider samt att bevara rätten för småföretagare verksamma i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer att ha en ledig dag i veckan.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

MOTIVERING

1 Nuläge

Lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger (945/2009), nedan affärstidslagen, trädde i kraft i början av december 2009. Lagen ersatte lagen om minuthandelns och frisersalongers öppettider (1297/2000) från år 2000. Grunden för lagen var överenskommelsen om gemensamma huvudlinjer i fråga om detaljhandelns öppettider samt om talrika ändringar av kollektivavtal i samband med detta, som Förbundet för Finsk Handel och Servicefacket PAM undertecknade den 19 november 2008.

Lagen syftade till att klarlägga och öka affärernas möjligheter att ha öppet på söndagar, så att närbutikernas service kunde bibehållas och att närbutikerna också kunde konkurrera med kioskhandeln på servicestationer. Lagen har ändrats två gånger, åren 2010 och 2014. Ändringen (1597/2009) år 2010 gällde den myndighet som beviljar dispens. Det var fråga om en teknisk ändring genom vilken länsstyrelserna, som varit tillståndsmyndigheter, avskaffades och uppgiften överfördes till de inrättade regionförvaltningsverken. Ändringen (333/2014) år 2014 gällde rätten för småföretagare verksamma i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer att hålla sin affär stängd en valfri veckodag.

I 1 § i lagen föreskrivs om tillämpningsområdet för lagen samt om öppettider. I 2 § föreskrivs om öppettiderna på högtidsdagar. Lagen tillämpas på idkande av yrkesmässig detaljhandel samt frisersalongsverksamhet.

Enligt affärstidslagen får yrkesmässig detaljhandel samt frisersalongsverksamhet idkas enligt tabellen nedan.

Tabell. Detaljhandelns öppettider

	mån-fre	lör	sön
Dagligvarubutiker; försäljningsyta högst 400 m ²	fria öppettider	fria öppettider	fria öppettider med undantag för helgdagar
Övriga detaljhandelsbutiker samt frisersalonger	kl. 7-21	kl. 7-18	kl. 12-18 med undantag för helgdagar, förutom perioden mellan fars dag och julafton kl. 12-21

Med dagligvarubutik avses en affär där livsmedlen står för huvudparten av försäljningen.

Näringsidkare får inom ramen för de lagstadgade öppettiderna fritt bestämma när de håller öppet.

Yrkesmässig detaljhandel eller frisersalongsverksamhet får dock inte idkas på kyrkliga högtidsdagar (=juldagen, annandag jul, nyårsdagen, trettondagen, långfredagen, påskdagen, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdag, pingstdagen, Johannes Döparens dag och alla helgons dag), första maj, mors dag, fars dag och självständighetsdagen. Detta förbud gäller även sådana dagligvarubutiker vars areal för den ordinarie affärsrörelsen är högst 400 kvadratmeter. De dagligvarubutiker vars yta är högst 400 kvadratmeter får dock betjäna sina kunder under

RP 88/2015 rd

fyra timmar mellan klockan 8 och 18 den sista av på varandra följande kyrkliga högtidsdagar. På nyårsafton och valborgsmässoafton ska affärerna stängas klockan 18 samt på julafton och midsommarafton klockan 12.

I 5 § i lagen föreskrivs om begränsningar i tillämpningsområdet. Paragrafen innehåller en förteckning över de former av handeln som inte omfattas av begränsningarna i fråga om öppet-hållande. Sådana butiker och former av handeln är dagligvarubutiker med en försäljningsyta på högst 400 kvadratmeter som berörs av de i 2 § föreskrivna öppettiderna på högtidsdagar samt apotek, försäljning för resandes behov på flygplatser och i hamnar inom områden som är reserverade enbart för utrikestrafik samt i trafikmedel, kioskhandel och därmed jämförbar handel, försäljning från automat, marknads- och torghandel, försäljning i inkvarterings- och förplägnadsrörelser, försäljning på sjukhus eller vårdinrättningar, handel med bensin och andra bränslen och smörjmedel på bensin- och servicestationer, bilhandel, försäljning av blommor och försäljning i trädgårdsaffärer, auktion, försäljning av antikviteter och begagnade varor, försäljning av konst i en konsthandel eller offentlig lokal, försäljning av hemslöjds- och hantverksprodukter, butiksbilar och annan kringföringshandel samt butiker i glesbygden, med undantag för stora detaljhandelsenheter. Förutom dagligvarubutiker med en försäljningsyta på högst 400 kvadratmeter får de som nämns i förteckningen hålla öppet även på högtidsdagar.

Bestämmelserna om öppethållning gäller också sådana stora detaljhandelsenheter i glesbygden eller sådana koncentrationer av affärer som till sina verkningar kan jämföras med stora detaljhandelsenheter vilka har inlett sin verksamhet efter att lagen trätt i kraft.

Enligt 3 § i lagen kan regionförvaltningsverket av särskilda skäl genom dispens tillåta öppet-hållning också under andra tider. Som särskilda skäl betraktas faktorer med anknytning till affärens läge, turism, offentliga tillställningar eller motsvarande situationer som påverkar efterfrågan på tjänster. Dispenser beviljades ursprungligen vid alla länsstyrelser och från och med ingången av 2010 vid sex regionförvaltningsverk. Riksdagen förutsatte i sitt ställningstagande med anledning av regeringens redogörelse år 2012 att regeringen vidtar åtgärder för att koncentrera handläggningen av dispensansökningar till en myndighet. Genom en ändring av statsrådets förordning om regionförvaltningsverken (906/2009) koncentrerades beviljandet av dispenser till Regionförvaltningsverket i Lappland från ingången av 2014.

År 2014 avgjordes vid Regionförvaltningsverket i Lappland 207 dispensärenden, av vilka 23 gällde frisersalonger. Även en del dispenser som beviljats för längre tid eller som gäller tills vidare är i kraft. Dispenserna är avgiftsbelagda för näringsidkarna.

De avgifter som tas ut för dispenserna baserar sig på lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) och statsrådets förordning om avgifter till regionförvaltningsverken åren 2014 och 2015 (1092/2013). Dispenserna har prissatts enligt föremålet för ansökan. Dispensen kostar 200 euro, när sökanden är en affärsrörelse av normal storlek (småbutiker); 450 euro, när det finns flera sökande eller det är fråga om en storbutik och 450 euro, när det finns flera sökande och 600 euro, när det finns flera sökande och de är verksamma i flera kommuner. I det sist-nämnda fallet är sökanden oftast en handelskammare. Genomsnittspriset på en dispens var 350 euro år 2014.

Av servicenäringsarna omfattas endast frisersalongerna av begränsningarna i fråga om öppet-hållande. Andra affärsrörelser som bedriver serviceverksamhet, till exempel banker, försäkringsbolag, videouthyrningsfirmor, syateljéer, skomakare, skönhetssalonger, massörer och motionssalar, kan hålla öppet de tider som de själva anser lämpliga.

I 4 § i lagen föreskrivs om småföretagares rätt att hålla sin detaljhandelsbutik eller frisersalong i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer stängd en valfri veckodag per

RP 88/2015 rd

vecka. Paragrafen har utfärdats med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 2/2014 rd). Någon rätt att hålla affären eller frisersalongen stängd enligt denna paragraf existerar dock inte under en sådan kalendervecka då handel inte får idkas alla veckodagar. Rätten gäller endast företagare i vars affärsrörelse regelbundet arbetar sammanlagt högst fem personer. Ett avtalsvillkor eller därmed jämförbart arrangemang som strider mot bestämmelsen är utan verkan mot näringsidkaren. Bestämmelsen berör också s.k. kedjeavtal, om affären i fråga finns i ett köpcentrum, trots att kedjeavtalet inte ingåtts med köpcentret eller en motsvarande koncentration av affärer.

Enligt den ursprungliga bestämmelsen i 4 § fick en näringsidkare inte genom avtal eller något annat därmed jämförbart arrangemang förpliktas att hålla sin detaljhandelsbutik eller frisersalong i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer öppen alla veckodagar, om det inte kunde visas att det var nödvändigt för köpcentrumet eller affärskoncentrationen i fråga att butiken eller salongen hölls öppen och att detta var skäligt med hänsyn tagen till arten, omfattningen och lönsamheten av näringsidkarens näringsverksamhet samt övriga förhållanden. Avtalsvillkor eller andra jämförbara arrangemang som stred mot bestämmelsen var enligt lag utan verkan mot näringsidkaren. I sitt ställningstagande med anledning av regeringens redogörelse 2012 förutsatte riksdagen att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra småföretagarnas ställning på köpcentra. Med anledning av riksdagens uttalande och eftersom den ursprungliga bestämmelsen i 4 § var mångtydig och eftersom näringsidkares rätt att hålla sin affär stängd inte hade realiserats på det sätt som lagstiftaren hade avsett, ändrades bestämmelsen år 2014 så att småföretagares rätt att hålla sin affär stängd en valfri dag i veckan inte kunde begränsas.

I 6 § i lagen finns bestämmelser om kioskhandel. Med kioskhandel eller därmed jämförbar handel avses handel som idkas i en affärslokal, i vilken ytan för bedrivande av ordinarie kioskhandel är högst 100 kvadratmeter, från fordon, försäljningsbord eller försäljningskärra samt annat därmed jämförligt försäljningsställe eller från bärbar låda och därmed jämförlig försäljningsanordning, från en servicestations utrymme för försäljning av fordons reservdelar och utrustning, i vilken ytan för bedrivande av ordinarie kioskhandel är högst 400 kvadratmeter. På de försäljningsställen som räknas upp här får inte säljas följande produkter, om deras uppgivna minutförsäljningspris är högre än 200 euro: guldsmedsprodukter och klockor, textilier, väskor, kläder och skodon, produkter inom fotograferingsbranschen och den optiska branschen, hushållsmaskiner och hemelektronik, kontorsmaskiner eller jord- och skogsbruksmaskiner. Som handel som kan jämföras med kioskhandel betraktas försäljning av säsongvaror från ett försäljningsställe utomhus.

Enligt straffbestämmelsen i 7 § i lagen ska den som uppsåtligen eller av oaktsamhet gör sig skyldig till en öppetidsförseelse dömas till böter, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag. Enligt 8 § utövas tillsynen över efterlevnaden lagen av polisen.

Det föreskrivs separat om detaljhandelstider för alkoholdrycker i 14 § i förordningen om alkoholdrycker och sprit (1344/1994).

Lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger gäller inte landskapet Åland. Till denna del hör lagstiftningsbehörigheten till lagtinget. På Åland finns inte begränsningar av öppettider, så där får näringsidkarna bestämma öppettiderna. Dessutom finns i Tornedalen fria öppettider på basis av permanent dispens. Dispensen baserar sig på att affärerna i Sverige har fria öppettider.

När riksdagen godkände regeringens proposition med förslag till lag om öppettider inom detaljhandeln (RP 84/2009 rd), förutsatte riksdagen att regeringen före utgången av 2012 lämnar riksdagen en redogörelse om verkningarna av utvidgningen av affärstidslagen. Regeringen

RP 88/2015 rd

lämnade en redogörelse till riksdagen den 13 december 2012. De omständigheter som har lyfts fram i redogörelsen beskrivs i avsnitt 2.

Regleringen av öppethållning i vissa andra länder

I Sverige avreglerades öppethållningen år 1972. Där håller affärerna öppet ungefär i lika stor utsträckning per vecka som i Finland. Över hälften av affärerna är regelbundet öppet på söndagar, i stadsområden nästan alla affärer. I Norge finns det inte begränsningar för affärernas öppettider på vardagar. På söndagarna hålls affärerna i princip stängda med undantag för tre söndagar före jul. I Danmark avreglerades öppethållningen år 2012.

Estland har ingen lagstiftning om affärernas öppettider. I praktiken kan affärerna själva bestämma om sina öppettider. Reglering av öppettider finns inte heller i Lettland, Litauen, Slovakien, Slovenien, Polen eller Irland. I EU har öppettiderna inte harmoniserats på bestämmelsenivå. Öppettiderna för detaljhandelsbutiker har inte heller begränsats i Ryssland.

Bedömning av nuläget

Bestämmelserna om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger är svårtydiga och komplicerade och innehåller en hel del olika begränsningar och undantag, fast avsikten med reformen år 2009 var att skapa klarhet i bestämmelserna. Den tillåtna öppettiden är beroende på bland annat butikens verksamhetsområde, de sålda produkterna, butikens läge, areal, klocktiden och kalendermånaden. Ett stort antal undantag, såsom 15 kyrkliga eller andra högtidsdagar gör saken ännu mer komplicerad och gör det svårare att bedöma när tjänster inom detaljhandeln får finnas tillgängliga.

Frisersalongsverksamhet är den enda tjänstesektorn där öppettiderna har begränsats genom lagstiftning. I regeringspropositionen om affärstidslagen (RP 84/2009 rd) föreslogs att frisersalongerna skulle lämnas utanför lagens tillämpningsområde. Då skulle de ha kunnat hålla öppet efter eget gottfinnande. Såväl företagare som anställda inom hårvårdsbranschen ville dock att öppettiderna inom branschen fortfarande skulle vara reglerade. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslog också i sitt utlåtande att det skulle övervägas huruvida företagen inom hårvårdsbranschen fortfarande skulle ha reglerade öppettider. Riksdagen ändrade lagförslaget så att frisersalongerna fortfarande omfattades av regleringen av öppettider. Begränsningen i lagen, att bestämmelserna om öppettider utöver detaljhandeln endast gäller en servicenäring, är obefogad och medför problem med tanke på likabehandling.

Det nuvarande systemet för reglering har lett till att vissa former av handeln favoriseras. Detta kan inte anses motiverat ur perspektivet för konkurrensneutralitet och likabehandling. Begränsningarna försätter affärer av olika typer och storlekar i en ojämlig ställning. Dessutom begränsar regleringen näringsidkarnas möjlighet att svara mot konsumentefterfrågan och medför att till exempel beaktande av kundbehoven inom turism endast är möjligt med dispens. Näringsidkare ska i regel själv få besluta om öppettiderna utifrån sin affärsidé och efterfrågan, på samma sätt som om användningen av andra konkurrensmetoder.

Regionförvaltningsverket i Lappland kan på ansökan bevilja dispens i fråga om bestämmelserna om öppethållning. Dispenser beviljas enligt prövning. Dispensförfarandet har kritiserats för att det medför problem i fråga om likabehandling och konkurrensneutralitet. Kritiken har riktat sig till att dispenser inte beviljats jämbördigt på olika håll i Finland och att kriterierna för beviljande har varierat rentav mellan olika stadsdelar, när myndigheten har bedömt turismens effekter på den regionala inriktningen av efterfrågan. Dispenser skulle inte längre behöva beviljas, om det i lagstiftningen inte fanns begränsningar för öppettiderna. Även det att dis-

penserna är avgiftsbelagda har kritiserats. Näringsidkaren måste betala för att få hålla sin affär öppen en viss dag.

Beskrivande för hur problematisk bestämmelsen om dispens är det att riksdagens biträdande justitieombudsman flera gånger antingen med anledning av klagomål eller på eget initiativ fäst uppmärksamhet vid beviljande av dispenser för öppethållning av affärer. År 2012 meddelade biträdande justitieombudsmannen ett beslut (dnr 72/4/11) om de juridiska förutsättningarna för dispenser för affärers öppettider. Beslutet gällde affärernas öppettider på trettondagen 2011. Biträdande justitieombudsmannen meddelade sina i beslutet angivna uppfattningar om att de särskilda skälen ska utredas och motiveras tillräckligt regionförvaltningsverken för kännedom. Biträdande justitieombudsmannen tog på eget initiativ besluten om dispenser för trettondagen 2013 för undersökning i december 2012. Arbets- och näringsministeriet konstaterade i sitt utlåtande av den 30 maj 2014 till biträdande justitieombudsmannen att praxis för beviljande av dispenser varierar mellan de olika regionförvaltningsverken. Arbets- och näringsministeriet ansåg att även de sökande behövde klarläggas. Biträdande justitieombudsmannen vidtog inte några ytterligare åtgärder i ärendet (dnr 4653/2/12), eftersom riksdagen på basis av statsrådets redogörelse hade förutsatt att behandlingen av dispensansökningar skulle koncentreras till ett regionförvaltningsverk och arbets- och näringsministeriet hade skickat ett styrningsbrev till regionförvaltningsverken för att klarlägga de sökande aktörerna.

2 Statsrådets redogörelse för inverkningarna av liberaliseringen av butikernas öppettider till riksdagen

När riksdagen godkände det lagförslag som ingick i regeringens proposition (RP 84/2009 rd – RSv 173/2009 rd), förutsatte riksdagen att regeringen före utgången av 2012 lämnar riksdagen en redogörelse om vilka effekter liberaliseringen av butikernas öppettider haft. Statsrådet lämnade den 13 december 2012 en redogörelse till riksdagen (SRR 5/2012 rd). Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet gav ett utlåtande (AjJU 2/2013 rd) och ekonomiutskottet ett betänkande (7/2013 rd) i ärendet.

Nedan presenteras omständigheter som lyfts fram i regeringens redogörelse och bedömningar av dem.

Butikernas realiserade öppettider

Bestämmelserna om öppettiderna har i Finland uppmjukats stegvis sedan 1960-talet. Viktiga reformer i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet har varit att öppethållning till klockan 20 på kvällarna blev tillåten och på 1990-talet att öppethållningen på kvällar förlängdes till klockan 21. Samtidigt fick också vissa typer av affärer fria öppettider. Genom lagen som trädde i kraft år 2009 utökades öppettiderna på söndagar. Samtidigt liberaliserades öppettiderna för dagligvarubutiker vars butiksyta understiger 400 kvadratmeter. En liknande utveckling kan även observeras i andra EU-länder. Exempelvis i Danmark avreglerades öppethållningen år 2012.

I Finland har Åland haft fria öppettider för affärer redan från 1992. Affärerna har fria öppettider förutom i Danmark även bland annat i Sverige och Estland. Det finns inte kännedom om att detta skulle ha medfört stora problem. Även i Finland fick dagligvarubutiker med en butiksyta under 400 kvadratmeter fria öppettider (förutom högtidsdagar) år 2009. Detta medförde inte mer än ett fåtal butiker som har öppet dygnet runt och det har inte förekommit särskilda problem i deras verksamhet. En total liberalisering av öppettiderna torde i praktiken inte nämnvärt förändra de i nuläget realiserade öppettiderna. Det kan dock bedömas öka möjligheterna till sysselsättning inom handeln.

Av servicenäringarna omfattas endast frisersalongerna av bestämmelserna i öppettidslagen. Eftersom övriga affärsrörelser som bedriver serviceverksamhet kan hålla öppet de tider som de själva anser lämpliga, är det inte ändamålsenligt att ett verksamhetsområde kvarstår som reglerat. Efter att affärstidslagen år 2009 stiftades, har frisörbranschen även själv framfört sin vilja att befrias från regleringen av öppethållningen, så länge ställningen för småföretagare i affärscentra tryggas på motsvarande sätt som i den nuvarande regleringen.

Sysselsättningen inom handeln

I statsrådets redogörelse konstaterades att merparten av arbetstagarna inom handeln har heltidsarbete. Andelen deltidsanställda inom detaljhandeln var 35 procent år 2012. De största orsakerna var studier och det att heltidsarbete inte stod till buds. Enligt utredningarna hade affärstidslagen inte resulterat i anställning av nya arbetstagare på heltid i någon större skala. Nya deltidsanställda arbetstagare hade däremot anställts och det hade funnits tillräckligt med yrkeskunnig arbetskraft att tillgå.

Den föreslagna liberaliseringen av affärernas öppettider bedöms ha liknande effekter som de som presenterats i statsrådets redogörelse. Antagligen syns effekterna i det svåra ekonomiska läget snarare genom att planerade personalminskningar inte genomförs eller i form av mer timmar för de nuvarande arbetstagarna än direkt som nya jobb. Sysselsättningseffekterna behandlas närmare i avsnitt 4 nedan.

Säkerheten inom handeln

I statsrådets redogörelse konstaterades att det inte finns egentliga forskningsrön om hur de utvidgade öppettiderna hade bidragit till ökad kriminalitet/säkerhet. Enligt uppgifter från de olika grupperingarna inom handeln har det inte haft några inverknings- eller så har inverkningarna varit små. I sitt utlåtande om redogörelsen framförde arbetslivs- och jämställdhetsutskottet som sin syn att tydliga handlingsmodeller och anvisningar ökar arbetstagarnas säkerhet i våldssituationer och minskar den psykiska belastningen. Utskottet betraktade som viktigt att säkerheten i samband med kvälls- och nattarbete samt ensamarbete förbättras och att arbetarskyddsinspektioner i fortsättningen riktas speciellt till affärer där arbetstagarna arbetar ensam och sent eller tidigt på dygnet.

Syftet med arbetarskyddslagen (738/2002) är att skydda arbetstagarnas säkerhet och hälsa samt arbetsförmåga och att förebygga uppkomsten av olägenheter för hälsan. Enligt arbetarskyddslagen har arbetsgivaren en allmän omsorgsplikt att sörja för säkerheten på arbetsplatsen, med beaktande av omständigheter som hänför sig till arbetet, förhållandena och arbetsmiljön i övrigt samt till arbetstagarnas personliga förutsättningar. Arbetsgivaren ska tillräckligt systematiskt utreda och identifiera olägenheter och riskfaktorer som föranleds av arbetet, arbetsutrymmet, miljön i övrigt och arbetsförhållandena. När dessa inte kan undanröjas, ska arbetsgivaren bedöma deras betydelse med tanke på arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Skyldigheten har begränsats så att ovanliga och oförutsebara förhållanden som ligger utanför arbetsgivarens kontroll utesluts från omsorgsplikten och ansvaret.

Arbetsgivarens omsorgsplikt inbegriper också kartläggning av åtgärder i situationer där arbetstagarens säkerhet kan bli hotad. Arbetsgivaren ska se till att de arbetsuppgifter och arbetsgen-skaper som ökar risken för våld har beaktats på arbetsplatsen. Uppenbar risk för våld kan förekomma i arbetsuppgifter inom vilket verksamhetsområde som helst, speciellt vid ensamarbete, under kvälls- och nattarbete samt vid arbete i utrymmen dit det finns fritt tillträde. Arbetsgivaren ska beakta konsekvenserna av kvälls- och nattarbete samt ensamarbete, när arbetsgivaren bedömer risken för våld samt arbetstagarnas säkerhet i arbetet. Arbetsgivaren ska beakta förändringar i arbetstiderna och arbetsförhållandena vid bedömningen av arbetsplatsens

RP 88/2015 rd

säkerhet samt säkerställa att hjälp finns tillgänglig i nödsituationer även under utökade öppettider, kvälls- och nattid.

De förfaringssätt och anvisningar om förfaringssätt som arbetsgivaren skapat för våldssituationer har stor betydelse som säkerhetsfaktor i våldssituationer. Tydliga förfaringssätt och anvisningar ökar arbetstagarnas känsla av trygghet och minskar upplevelsen av skadlig psykisk belastning.

Utifrån tidigare erfarenheter har de utvidgade öppettiderna medfört ytterst lite ökning av otryggheten. Enligt en undersökning om utvidgningen av öppettiderna år 2009, där butiker på högst 400 kvadratmeter inom dagligvaruhandeln gavs fria öppettider, som arbetarskyddsavdelningen vid social- och hälsovårdsministeriet beställde, påverkas arbetstagarnas fysiska trygghet mer av butikens läge, dess utomstående miljö och kundkrets än av öppettiderna.

Barndagvården

I statsrådets redogörelse behandlades vilka eventuella konsekvenser de utvidgade öppettiderna för affärer har på barnomsorgstjänsterna. På basis av en enkät som riktades till de största kommuncentrumen konstaterades i redogörelsen att friare öppettider för affärer inte i någon avsevärd grad har ökat behovet av barnomsorg på obekvämtid.

Enligt lagen om småbarnspedagogik (36/1973) har kommunerna skyldighet att ordna barnomsorg på obekvämtid (kvällar, nätter och veckoslut), om det framkommer behov av sådan barnomsorg. Inom andra branscher, till exempel inom industrin samt social- och hälsovården finns det redan etablerade handlingsmodeller bland annat för ordnande av barnomsorg i situationer där öppettiden eller verksamhetstiden inte har begränsats genom bestämmelser.

Småföretagarnas rätt till en ledig dag i veckan

I sitt ställningstagande med anledning av statsrådets redogörelse förutsatte riksdagens ekonomiskutskott att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra småföretagarnas ställning i köpcentra. Avtalsfriheten och parternas obalanserade förhandlingsposition har lett till att småföretagare inte har kunnat åtnjuta sin rätt till en ledig dag fullt ut på det sätt som avses i lagen. Småföretagarnas ställning förbättrades genom en ändring av 4 § i lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger som trädde i kraft den 1 april 2014. Efter ändringen tillförsäkrades småföretagare verksamma i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer rätt att hålla sin affär stängd en valfri veckodag per kalendervecka och denna rätt kan inte begränsas genom avtal.

Med tanke på småföretagare är det viktigt att bestämmelsen kvarstår, eftersom bristen på en ledig dag medför att deras ork i arbetet minskar. Mestadels har det också varit olönsamt för småföretagare att hålla sin affär öppen på söndagar. På grund av detta bör bestämmelsen bevaras och överföras till lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/1978).

3 Föreslagna ändringar

Förslaget baserar sig på det strategiska regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (29.5.2015). I avsnittet ”Sysselsättning och konkurrenskraft” konstateras att friare öppettider för butiker införs som en del av avregleringen.

Internationella Valutafonden IMF har i sina avslutande kommentarer om Finland-konsultationen 2015 enligt artikel IV konstaterat att propositionen till riksdagen om liberaliseringen av öppettiderna för handeln är ett välkommet konkret steg som bidrar till att sakta ner

minskningen av arbetsutbudet och minska det långsiktiga hållbarhetsunderskottet i statsfinanserna. Propositionen kan ha en direkt positiv inverkan på sysselsättningen och totalproduktionen.

Lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger

I propositionen föreslås att lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger ska upphävas helt och då undanröjs begränsningarna för öppettider.

Propositionen syftar till att avreglera öppethållningen för detaljhandeln och frisersalongerna. Då kan näringsidkare friare än tidigare själva bestämma när de håller öppet. Reformen är således ett exempel på sådan möjliggörande reglering som inte baserar sig på lagstiftarens befallningar och förbud, utan en flexibel handlingsmodell som främjar näringslivet och företagandet.

Genom reformen förbättras både den traditionella handelns konkurrenskraft i förhållande till näthandeln och därigenom den inhemska och på verksamhetsställen i Finland baserade handelns konkurrenskraft i förhållande till utländsk näthandel. Inom flera sektorer av handeln med specialvaror konkurrerar de traditionella affärerna redan mer med näthandeln än sinsemellan. Därför är det inte motiverat att ställa väsentligen olika verksamhetsvillkor för olika aktörer inom handeln, vilket den nuvarande lagstiftningen i praktiken har lett till. Både den inhemska och den utländska näthandeln är, oberoende av öppettidsregleringen i Finland, i praktiken alltid tillgänglig, så avregleringen av öppethållningen är en åtgärd som tydligt främjar verksamhetsmöjligheterna för den inhemska handeln. Den inhemska handeln bör kunna konkurrera om kunderna med näthandeln genom att hålla affärer öppna utgående från hur lönsamt det är, utan begränsningar som lagstiftningen ställer.

Reformen bedöms öka beredskapen för företag inom handeln att både erbjuda nuvarande anställda mer arbetstimmar och att anställa nya personer på heltid eller deltid. Reformen förväntas således främja sysselsättningsutvecklingen. Numeriska bedömningar om nya jobb kan inte göras, eftersom reformen förväntas ha effekt så småningom. Det anses inte heller sannolikt att det kommer att ske väsentliga förändringar i öppethållningspraxis för stora enheter inom handeln. Samtidigt förbättras konsumenternas möjligheter att besöka butikerna då när det passar dem.

Lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet

Näringsidkarens rätt att hålla sin affär i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer stängd en dag i veckan, som anges i 4 § i affärstidslagen, avses bli överförd till lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet som en ny 5 §.

Enligt den gällande ordalydelsen har näringsidkare rätt att hålla sin affär eller frisersalong i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer stängd en valfri veckodag under sådana kalenderveckor då yrkesmässig detaljhandel och frisersalongsverksamhet får idkas varje dag i veckan. Rätt att hålla affären eller frisersalongen stängd en dag föreligger alltså inte under sådana kalenderveckor då handel inte får idkas alla veckodagar. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa minst en ledig dag i veckan för småföretagare. Eftersom affären enligt den gällande lagen inte får vara öppen till exempel på mors dag, får småföretagaren därmed sin lediga dag per vecka och har inte rätt att hålla sin affär stängd en annan dag utöver mors dag den veckan. Till denna del behöver bestämmelsen ändras, för om begränsningarna för öppethållning upphävs, får handel enligt lag idkas varje veckodag under varje kalendervecka och då finns inte längre obligatoriska lediga dagar enligt lag.

Det kan ha avtalats om köpcentrumets öppettider i avtal mellan företag, i kedjeavtal eller i hyresavtal. Öppettiderna kan också nämnas i köpcentrumföreningars stadgar. När en näringsidkare etablerar sig i ett köpcentrum, förbinder sig näringsidkaren i allmänhet att iaktta de öppettider som gäller för köpcentrumet i fråga. Dessutom är de näringsidkare som bedriver verksamhet i ett köpcentrum i allmänhet medlemmar i köpmannaföreningen och förbinder sig således att följa föreningens stadgar som också kan innehålla bestämmelser om gemensamma öppettider. Om en näringsidkare på basis av ovan nämnd bestämmelse eller ovan nämnt avtal håller sin affär öppen under färre än sju dagar i veckan, har näringsidkaren inte rätt till en lagstadgad ledig dag i veckan en sådan vecka. I propositionen föreslås att de nuvarande bestämmelserna ändras till denna del. Enligt förslaget föreligger rätt att hålla affären stängd dock inte under sådana kalenderveckor då köpcentret eller en motsvarande koncentration av affärer enligt överenskommelse håller öppet mindre än sju kalenderdagar.

4 Propositionens konsekvenser

Ekonomiska konsekvenser

Det bedöms att de allmänna ekonomiska verkningarna är positiva för affärsverksamheten i både butikerna och frisersalongerna. Butikerna och affärsrörelserna kommer att kunna betjäna kunder med flexibla öppettider och även på högtidsdagar, vilket bidrar till att öka företagets omsättning. Liberaliseringen av öppettiderna har också en positiv effekt på konsumenternas möjligheter att agera.

Konsekvenser för myndigheterna

Eftersom öppethållningen inte längre ska begränsas, behöver inte heller dispenser beviljas. I tillståndsförvaltningen frigörs resurser för annan verksamhet, dvs. i praktiken ungefär ett årsverke vid Regionförvaltningsverket i Lappland. Samtidigt upphör också polisens uppgift att utöva tillsyn över efterlevnaden av lagen, även om tillsynen inte nämnvärt sysselsatt polisen.

Konsekvenser för miljön

Propositionen bedöms inte ha miljökonsekvenser. Utökade öppettider påverkar inte affärernas energiförbrukning, eftersom affärerna värms upp och kylapparaterna är på oberoende av om affären är öppen eller inte. De utökade öppettiderna kommer knappast att öka trafiken, utan tidpunkten för trafiken kan förändras och utspridas mer över olika veckodagar och tider på dygnet.

Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för sysselsättningen

Det är svårt att bedöma förslagets exakta sysselsättningseffekter, men liberaliseringen av öppettiderna kommer att öka möjligheterna att anställa även nya personer till affärerna. Enligt handelns bedömningar påverkar liberaliseringen av öppettiderna i avsevärd grad branschens förmåga att erbjuda arbetstimmar. Reformen förväntas dock inte realiseras som en avsevärd förändring av engångsnatur, utan så småningom, i och med att företag inom handeln utreder konsumenternas köpbeteende och preferenser. Utifrån erfarenheter från andra länder finns det inte skäl att anta att stora enheter inom handeln över huvud taget börjar hålla öppet hela tiden. Reformen bedöms således öka öppethållningen speciellt på högtidsdagar och göra öppettiderna flexibla under de nuvarande dagarna då affärerna håller öppet. Samtidigt undanröjs dispensförfarandet som belastar företag.

I det rådande ekonomiska läget är det motiverat att anta att en del av effekterna av att bestämmelserna om öppethållning upphävs syns genom att planerade personalminskningar inte genomförs eller genom mer arbetstimmar för nuvarande anställda och inte direkt som nya jobb. Reformen medför således att konsekvenserna av konjunkturen minskar eller så utgör den en motvikt till konjunkturen i det nuvarande ekonomiska läget. Därför bör bedömningen av reformens sysselsättningseffekter göras först under en längre granskningsperiod. Det är sannolikt att de nya arbetstimmarerna i början kommer att riktas till företagets ordinarie (deltidsanställda) personal och att ändringen inte genast leder till att nya personer anställs på heltid, åtminstone inte i stor skala.

Upphävandet av bestämmelserna om öppettider skapar bättre möjligheter för företagen att organisera verksamheten. Upphävandet ingriper inte i innehållet i arbetslagstiftningen eller kollektivavtalen. När öppettiderna liberaliserats bestäms villkoren för att låta utföra arbete enligt gällande arbetsrättsliga bestämmelser och föreskrifter.

Det är sannolikt att möjliggörandet av att affärsrörelser håller öppet på söndagar och helgdagar ökar personalens söndags- och helgarbete. Bestämmelser om förutsättningarna för att låta utföra söndagsarbete och därmed sammanhängande ersättningar finns i arbetstidslagen (605/1996). Överenskommelser om dessa förutsättningar finns även i kollektivavtalen för branschen. I arbetstidslagen såväl som i kollektivavtalen föreskrivs och bestäms även om förutsättningarna för att låta utföra nattarbete och om därmed sammanhängande ersättningar. Eftersom propositionen inte ingriper i den arbetsrättsliga regleringen, beror de faktiska konsekvenserna av avregleringen av öppethållningen förutom på ekonomiska omständigheter i samband med verksamheten även på arbetsmarknadsuppgöranden, speciellt innehållet i bestämmelser och föreskrifter som tillämpas i branschen. Liberaliseringen av öppettiderna har konsekvenser för arbetstagarnas samordning av arbete och familjeliv och privatlivet överlag. Handelsns bedömning är att det kommer att finnas fler arbetstagare som vill ha veckosluts- och helgarbete än det finns arbetstimmar till buds.

Reformen väntas inte leda till omfattande skiftarbete inom handeln, eftersom det i länder som övergått till fria öppettider inte finns nämnvärt med exempel på att stora affärsrörelser har nattöppet.

Till den del som de atypiska arbetstiderna och helgarbetet ökar, har arbetsgivare på normalt sätt skyldighet att säkerställa att till exempel systemen för säkerhet i arbetet och företagshälsovård fungerar.

Konsekvenser för företagen

Om ett företag bestämmer att utöka öppettiderna för affären efter att öppettiderna liberaliserats, innebär det sannolikt att kostnaderna för arbetskraft och till exempel bevakningstjänster ökar. Större lönekostnader hänför sig också till de nu aktuella öppettiderna till den del som de gäller kvälls-, natt-, lördags-, söndags- eller annat helgarbete. Eftersom avsikten med de förlängda öppettiderna emellertid är att öka försäljningen, kan det antas att kostnaderna kan täckas med de extra inkomsterna från försäljningen. I företagardrivna företag kan även företagaren själv bli tvungen arbeta fler timmar i affären. Eftersom arbetskraftskostnaderna är större på lördagskvällar och speciellt på söndagar och andra helger, kan det vara förmånligast för företagaren att arbeta själv dessa tider.

Det är mycket sannolikt att antalet butiker som har nattöppet inte kommer att öka nämnvärt. Det är inte så vanligt med nattöppet, även om dagligvarubutiker med en butiksyta på högst 400 kvadratmeter för närvarande får ha öppet utan begränsningar (förutom högtidsdagar) och alltså även på natten.

RP 88/2015 rd

Konkurrensmetoden för butiker som i nuläget haft större möjligheter att hålla öppet har varit att butiken även haft öppet då stora detaljhandelsaffärer haft stängt. Om till exempel stora köpcentra förlänger sina öppettider på lördagar i och med reformen, kan detta minska försäljningen i dessa mindre butiker och minska lönsamheten. Å andra sidan har den nuvarande lagstiftningen försatt affärer i ojämlig ställning med tanke på hur de kan bestämma om öppettider som de anser vara bäst.

Reformen innehåller inte sådan reglering att småföretag ska utöka öppettiderna från nuvarande, men om företagets konkurrens- och marknadsföringsmetod har varit längre öppettider än hos stora detaljhandelsaffärer, kan det hända att företaget betraktar det som viktigt att det även i fortsättningen har längre öppettider än stora detaljhandelsbutiker, fast de extra timmarna skulle vara mindre lönsamma eller rentav innebära förlust. Detta val kan basera sig på att företaget med hjälp av flexibla öppettider än andra vill säkra kundkontakterna och ha kvar kundtillströmningen även under vanligare öppettider.

I och med reformen kommer företagen också att kunna välja storleken på sin affärslokal endast utifrån affärsverksamhetsmässiga kriterier samt välja sina öppettider utifrån kundernas behov och förutsättningarna för affärsverksamhet och på detta sätt bättre påverka sin konkurrensposition.

Propositionen minskar företagens administrativa börda och kostnaderna till den del som företagen inte längre behöver ansöka om avgiftsbelagda dispenser. I dispensansökan har företaget bland annat varit tvunget att redogöra för det uppskattade antalet besökare vid tidpunkten för ansökan, arten och innebörden av den offentliga tillställningen samt uppskatta antalet turister. Även om ansökan om dispens i sig inte varit en oskäligt tung process, har företaget dock alltid varit tvunget att vänta på regionförvaltningsverkets beslut om huruvida dispens beviljas. Regionförvaltningsverket kan också ha förvägrat dispens. I fortsättningen ska företaget mer flexibelt kunna planera och självständigt bestämma hur det håller öppet på högtidsdagar.

Konsekvenser för konsumenterna

Formerna av att utföra arbete förändras i dagens samhälle och arbetet är inte längre så bundet till tid och plats som tidigare. Rytmen mellan arbete och fritid har förändrats, och konsumenternas konsumtionsvanor har differentierats. Olika livsstilar och livssituationer differentierar också efterfrågan på tjänster inom handeln och ökar behovet av längre öppettider. I och med liberaliseringen av affärernas öppettider ökar även konsumenternas möjligheter att välja och valfrihet i fråga om att gå till butiken. Konsumenternas behov och konsumtionsefterfrågan kommer att kunna beaktas bättre än tidigare, när företagen har flexibla möjligheter att hålla öppet då det är mest ändamålsenligt med tanke på konsumtionsefterfrågan.

Enligt 14 § i förordningen om alkoholdrycker och sprit får genom jäsning tillverkade alkoholdrycker som innehåller högst 4,7 volymprocent etylalkohol säljas varje dag i veckan klockan 9-21, alltid när butiken har öppet. Enligt affärstidslagen får dagligvarubutiker (med undantag för kiosker, butiker med en butiksyta som understiger 100 kvadratmeter och servicestationer) inte ha öppet på helgdagar i nuläget. Butiker med en butiksyta som överstiger 400 kvadratmeter får i regel inte ha öppet efter klockan 18 på lördagar och söndagar eller före klockan 12 på söndagar. Om öppettiderna för butiker liberaliseras och butiken utnyttjar slopandet av begränsningarna för öppettiderna, blir det möjligt att sälja öl, cider och long drink -drycker på helgdagar. Dessutom förlängs försäljningstiden under veckoslut. Ändringen ökar i detta hänseende tillgången till alkoholdrycker.

5 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid arbets- och näringsministeriet. Av utkastet till proposition begärdes utlåtanden från 30 instanser. Utlåtande begärdes av olika ministerier, myndigheter inom centralförvaltningen och regionförvaltningen samt olika organisationer med anknytning till ämnesområdet.

Utlåtande lämnades av jord- och skogsbruksministeriet, justitieministeriet, finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Livsmedelssäkerhetsverket Evira, Regionförvaltningsverket i Södra Finland/ansvarsområdet för arbetarskydd, Försörjningsberedskapscentralen, Regionförvaltningsverket i Östra Finland/ansvarsområdet för arbetarskydd, Konkurrens- och konsumentverket, Regionförvaltningsverket i Lappland, Polisstyrelsen, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira, Ålands Landskapsregering, Finlands Näringsliv EK, Erikoiskaupan liitto ry, Centralhandelskammaren, Kyrkostyrelsen, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Kommunförbundet, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf, Servicefacket PAM rf, Finlands Dagligvaruhandel rf, FFC rf, STTK ry, Förbundet för Finsk Handel rf, Suomen Kauppakeskuyhdistys ry, Suomen Hiusyrittäjät ry och Suomen Yrittäjät ry. Dessutom lämnades på eget initiativ utlåtande av Finlands Bensin- och Trafikservicehandlarförbund FBF rf, Ölly- ja biopolttoaineala ry, R-Kioski Oy, Kesko Abp, Lidl Suomi Ky, Suomen Lähikauppa Oy samt barnombudsmannen. Nedan presenteras innehållet i utlåtandena.

Instanser som understödde förslaget

Propositionen understöddes av justitieministeriet, finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Livsmedelssäkerhetsverket Evira, Konkurrens- och konsumentverket, ansvarsområdena för arbetarskydd vid Regionförvaltningsverket i Östra Finland och Regionförvaltningsverket i Södra Finland, Regionförvaltningsverket i Lappland, Finlands Näringsliv EK, Centralhandelskammaren, Etelä-Savon kauppakamari samt Kaupan- ja palvelualan valiokunta, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf, Finlands Dagligvaruhandel rf, Förbundet för Finsk Handel rf, Suomen Hiusyrittäjät ry, Suomen Yrittäjät, Kesko Abp, Lidl Suomi Ky och Suomen Lähikauppa ry.

Justitieministeriet nämner i sitt utlåtande att det inte har något att anmärka på propositionens sakinhåll.

Finansministeriet understöder avvecklingen av regleringen genom liberaliseringen av öppettiderna. Enligt ministeriet är den nuvarande regleringen svårtydig och innehåller olika tidsmässiga begränsningar och bland annat regionala undantag. Dessutom är frisörbranschen den enda servicenäring vars öppettider begränsas genom lagstiftning. Ministeriet anser att det är bra om konsekvenserna av att öppettidslagen upphävs (förändringen i kvälls- och veckoslutsarbetet, timmar som arbetats under helgdagar, efterfrågan på barndagvård osv.) granskas till exempel ett år efter det att lagen upphävdes.

Social- och hälsovårdsministeriet understöder i sitt utlåtande att dispenserna för öppettider slopas såväl som rätten för småföretagare som är verksamma i köpcentra eller en motsvarande koncentration av affärer att ha en ledig dag i veckan samt fäster uppmärksamhet på säkerheten i arbetet.

Livsmedelssäkerhetsverket Evira anser att propositionen är motiverad och understöder dess mål som genomför regeringsprogrammet.

RP 88/2015 rd

Centralhandelskammaren och handelskamrarna understöder propositionen. Slopandet av begränsningarna för öppettiderna medför att man slipper oändamålsenlig reglering, stöder handelns verksamhetsförutsättningar och ger företagen möjlighet att själva bestämma om öppettiderna. Etelä-Savon kauppakamari omfattar Centralhandelskammarens utlåtande.

Ansvarsområdet för arbetarskydd vid Regionförvaltningsverket i Östra Finland understöder propositionen. Ansvarsområdet för arbetarskydd vid Regionförvaltningsverket i Södra Finland framförde inte uttryckligen sin ståndpunkt. De ovan nämnda remissinstanserna fäster uppmärksamhet vid att arbetstagarnas säkerhet i arbete ska säkerställas, i synnerhet under kvälls- och nattarbete samt veckoslutsarbete. Regionförvaltningsverket i Södra Finland fäster dessutom uppmärksamhet vid bestämmelsen om nattarbete i arbetstidslagen samt handelns kollektivavtal.

Konkurrens- och konsumentverket anser att propositionen är välmotiverad med tanke på sund och fungerande konkurrens och konsumentens intresse.

Regionförvaltningsverket i Lappland understöder förslaget om liberaliseringen av öppettiderna för frisersalonger samt småföretagares rätt att hålla sin affär stängd en dag i veckan. Regionförvaltningsverket anser att man noggrant bör bedöma vilka konsekvenser liberaliseringen av butikernas öppettider jämfört med nuläget har för småbutikernas verksamhetsförutsättningar.

Finlands Näringsliv EK uppger i sitt utlåtande att förbundet understöder propositionen som främjar fri konkurrens och marknadens funktion samt minskar näringsidkarnas administrativa börda.

Enligt Konsumentförbundet ökar förslaget konsumenternas valfrihet, skapar klarhet i den nuvarande komplicerade situationen och ökar den regionala jämlikheten.

Finlands Dagligvaruhandel rf understöder propositionen, men uttrycker sin oro för de utmaningar som ändringarna medför för kioskers och små närbutikers konkurrenskraft.

Suomen Hiusyrittäjät ry motsätter sig inte liberaliseringen av öppettiderna, men framför problem som hänför sig till arbetskraftskostnaderna på grund av att köpcentrumens öppettider på söndagar och helgdagar eventuellt förlängs.

Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf framför att det inte har något att anmärka på propositionen.

Förbundet för Finsk Handel rf och Kauppakeskusyhdistys ry säger i sitt gemensamma utlåtande att de understöder propositionen.

Suomen Yrittäjät ry konstaterar i sitt utlåtande att föreningen understöder förslaget om liberalisering av öppettiderna, vilket innebär att de har ändrat sin tidigare, synnerligen återhållsamma ståndpunkt. Enligt deras utlåtande har den nuvarande lagstiftningen om öppettider försvårat den traditionella handelns möjligheter att konkurrera med näthandeln.

Kesko Abp understöder propositionen utan förbehåll. Lidl Suomi Ky stöder propositionen starkt.

Suomen Lähikauppa ry konstaterar i sitt utlåtande att föreningen förhåller sig positiv till målet att avveckla regleringen av handeln, inbegripet liberaliseringen av öppettiderna samt slopandet av dispensförfarandet. Suomen Lähikauppa ry framför dock att det bör finnas en tillräcklig

RP 88/2015 rd

övergångstid för liberaliseringen av öppettiderna i syfte att trygga dagligvaruhandelns verksamhet.

Försörjningsberedskapscentralen, Ålands landskapsregering, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira samt Ölly- ja biopolttoaineala uppgav att de inte har något att yttra med anledning av propositionen.

Instanser som förhöll sig neutrala till propositionen, som framförde synpunkter och kritik

Följande instanser varken understödde eller motsatte sig propositionen direkt, men framförde synpunkter och kritik: Polisstyrelsen, Kyrkostyrelsen, Kommunförbundet, Finlands Fackförbunds Centralorganisation (FFC) rf, Tjänstemannacentralorganisationen STTK och Finlands Bensin- och Trafikservicehandlarförbund FBF rf.

Polisstyrelsen konstaterar i sitt utlåtande att när butikernas öppettider eventuellt utökas avsevärt, kommer antagligen även egendomsbrotten mot butikerna att öka. Polisen betonar betydelsen av att man sörjer för säkerheten i arbetet i samband med att öppettiderna liberaliseras.

Kyrkostyrelsen förhåller sig enligt sitt utlåtande i princip positiv till den minskade regleringen, men håller fast vid sin ståndpunkt att det ur samhällsperspektiv är viktigt att upprätthålla en regelbunden veckorytm. Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att de kyrkliga högtidsdagarna har stor betydelse med tanke på kyrkans budskap.

Kommunförbundet konstaterar i sitt utlåtande att det med beaktande av tidigare utökningar av öppettiderna och konsekvenserna av dem inte kan förväntas att den nu föreslagna liberaliseringen medför väsentliga konsekvenser. Behovet av barnomsorg på obekvämtid ökade inte heller avsevärt efter den tidigare ändringen. Enligt Kommunförbundet kan konsekvenserna för handelsstruktur och placering samtidigt vara dubbelriktade. Det kan hända att vissa större enheter drar nytta, men samtidigt kan det uppstå möjligheter för nya närtjänster. Ur företagsperspektivet skapar liberaliseringen av öppettiderna enligt Kommunförbundet klarhet i företagets verksamhetsförutsättningar och ansvarstagande för sin verksamhet.

FFC rf konstaterar i sitt utlåtande att det för merparten av löntagarna i princip kan vara positivt att dagligvaruhandelns och frisersalongernas öppettider kan utökas och människorna gå dit vid de tidpunkter som de anser vara bäst. Enligt synpunkterna i FFC rf:s utlåtande är en tydlig majoritet av konsumenterna nöjda med de nuvarande öppettiderna, ökar liberaliseringen av detaljhandelns öppettider antalet atypiska anställningsförhållanden, ökar ensamarbetet, är den sysselsättningsskapande effekten av liberaliseringen av öppettiderna inte entydigt positiv, har den nuvarande lagen gett konkurrensfördel för små butiker och ska man vid liberaliseringen av öppettiderna se till att arbetstagarna har bättre möjligheter än i nuläget att påverka nattskift samt måste den så kallade skyldigheten att erbjuda ytterligare arbete övervakas strängare.

Enligt Tjänstemannacentralorganisationen STTK:s utlåtande medför liberaliseringen av öppettiderna flera positiva förändringar. Det främjar bland annat konkurrensen inom den finländska detaljhandeln och kan därigenom öka produktivitetens utvecklingen. Enligt STTK är de negativa konsekvenserna förknippade med att antalet deltidanställningar ökar samt med samordningen av arbetstagarnas arbete och familjeliv/privatliv. STTK understöder propositionen som STTK anser trygga småföretagarnas rätt att hålla sin affär stängd en dag i veckan.

Finlands Bensin- och Trafikservicehandlarförbund FBF rf konstaterar i sitt utlåtande att förbundet i princip anser att det är bra att sådan lagstiftning som påverkar näringsverksamheten reformeras genom avveckling av reglering. FBF rf fäster i sitt utlåtande uppmärksamhet vid arbetsmarknadsfrågorna i samband med liberaliseringen av öppettiderna (lönetilläggen i sam-

RP 88/2015 rd

band med avvikande arbetstider). Föreningen understöder att rätten till en ledig dag för småföretagare bevaras i lag, men föreslår att rätten utvidgas även till småföretagare som inte är verksamma i köpcentra.

Instanser som motsätter sig propositionen

Servicefacket PAM, R-Kioski Oy och barnombudsmannen motsätter sig propositionen.

Enligt Servicefacket PAM:s utlåtande understöder förbundet inte upphävandet av lagstiftning som reglerar öppettiderna, eftersom de fördelar som eventuellt uppnås är klart mindre än de eventuella nackdelarna. PAM godkänner dock att frisersalongerna utesluts från den begränsande lagstiftningen.

PAM framför följande synpunkter i sitt utlåtande: konsumenterna och arbetstagarna inom branschen är nöjda med den nuvarande lagstiftningen; om lagen som reglerar öppettiderna upphävs, bedöms det att mindre butiker, specialvarubutiker och kiosker, som ofta är belägna utanför centrum går i konkurs med ökande fart; ökningen av sysselsättningen syns i första fasen bäst inom andra branscher, på längre sikt kan antalet arbetstimmar inom handeln öka, vilket dock inte innebär heltidsanställningar, utan ökar antalet deltids- och visstidsanställningar; natt- och ensamarbetet ökar; de längre öppettiderna per dygn och helgarbetet ökar behovet av offentliga tjänster.

R-Kioski Oy uppger i sitt utlåtande att bolaget motsätter sig liberaliseringen av öppettidslagen, eftersom de inte stöder R-Kioski Oy:s mål att ha ett täckande serviceutbud i hela Finland. Enligt R-Kioski Oy stöder propositionen bara stora affärsrörelers syften och kan ha betydande konsekvenser för butiksnätverket av R-kiosker och därigenom sysselsättningen. Dessutom riktar sig konsekvenserna för butiksnätverket mestadels till glesbebyggelse och landsbygd.

Barnombudsmannen uppger i sitt utlåtande att ombudsmannen förhåller sig kritisk till den beredda ändringen i sin helhet. Barnombudsmannen anser att det i den fortsatta beredningen av propositionen måste göras en sådan bedömning av konsekvenserna för barn som baserar sig på forskningsbaserad kunskap och utifrån bedömningen presenteras och genomförs alternativ som bäst realiserar principen om att barnens intresse kommer i första hand.

6 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft den 20 .

Med stöd av vad som anförts ovan förelägg riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om upphävande av lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger (945/2009).

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut:
fogas till lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/1978) en ny 5 §, i stället för den 5 § som upphävts genom lag 810/1990, som följer:

5 §

En näringsidkares rätt att hålla sin affär stängd

En näringsidkare har rätt att hålla sin detaljhandelsbutik eller frisersalong i ett köpcentrum eller en motsvarande koncentration av affärer stängd en valfri veckodag per kalendervecka. Denna rätt föreligger dock inte under sådana kalenderveckor då köpcentret eller koncentrationen av affärer enligt en sådan överenskommelse som är bindande för näringsidkaren håller öppet mindre än sju kalenderdagar.

Ett avtalsvillkor och därmed jämförbart arrangemang som strider mot 1 mom. är utan verkan mot näringsidkaren.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas på en näringsidkare i vars affärsrörelser enligt 1 mom. regelbundet arbetar sammanlagt högst fem personer.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 22 oktober 2015

Statsminister

Juha Sipilä

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström